

LENKA — Naturressursforvaltning på ville vegger?

Av Knut Sørgaard

Knut Sørgaard er cand.scient., og er ansatt ved planavdelinga i Møre og Romsdal fylkeskommune.

LENKA (Landsomfattende egnethetsvurdering av den norske kystsonen for akvakultur) er som navnet sier et landsomfattende prosjekt der en skal kartlegge ressurspotensialet for akvakultur langs kysten. Prosjektet har nå pågått i omlag to år, og skal etter planen avsluttes våren 1989. I «vannressurs-sammenheng» er LENKA et stort prosjekt, med en kostnad på omlag 40 mill. kr.

Formålet med denne artikkelen er ikke å gi noe endelig svar på spørsmålet i overskriften, men å diskutere noen sentrale problemstillinger som dette prosjektet reiser. Aktuelle problemstillinger er knyttet både til formålet, organiseringa og metodebruken i prosjektet. Selv om prosjektet fortsatt pågår, er det etter mitt skjønn naturlig at disse diskuteres. Faktisk er jeg noe overrasket over at ikke flere har engasjert seg i diskusjonen om LENKA.

Prosjektorganisering

LENKA hadde som mål å samordne de aktivitetene som allerede foregikk innen egnethetsvurderinger og planlegging for akvakultur. Dette er organisasjonsmessig «løst» med en styringsgruppe der flere departement er med, og faggrupper knyttet til Havforskningsinstituttet

i Bergen (sjøområder) og Direktoratet for naturforvaltning i Trondheim (vassdrag).

Det som allerede her slår en er hvordan en har klart å unngå å trekke andre fagmiljø inn i arbeidet. Plasseringen av faggruppene er naturlig, men det er en alvorlig mangel at en ikke har klart å finne plass for representanter for andre fagmiljø. Bl.a. er det klart at NIVA og NLH allerede hadde flere års erfaring med slikt arbeid.

Det har ikke vært lett å få noen forklaring på hvorfor en har valgt denne modellen. Metoder for planlegging og lokalisering av akvakultur er et nytt felt, og en må regne med ulik kvalitet på det som har vært gjort. Likevel tror jeg at de som har arbeidet med dette noen år, sitter inne med en verdifull erfaring. En kan ikke være sikker på at all denne kompetanse er tilgjengelig gjennom publisert materiale. Etter mitt skjønn er det overraskende at LENKA har hatt råd til å la være å nytte en såpass stor del av den kompetansen som foreligger.

Flere av målene som er satt med LENKA må regnes som nokså diffuse. Eksempel på dette er f.eks. «å bidra til en fortsatt positiv utvik-

ling og vekst i akvakulturnæringen». Dette er det selvsagt vanskelig å være uenig i. Det synes klart at en i oppstartingsfasen av prosjektet ikke i tilstrekkelig grad har fått gjennomført en prosess der en fikk klargjort problemstillingene en ønsket å bidra til å løse.

Metodebruk

Faggruppene har fått ansvaret for utvikling av metoder. For sjøområdene er det valgt et system der en deler kysten opp i soner. I hvert fylke er det i utgangspunktet like mange soner som kommuner, men sonegrensene følger i hovedsak naturlige topografiske «grenser». Hver av disse sonene skal gis en samlet karakteristikk for egnethetsgrad.

Som en første, grov inndeling av kysten, er selvsagt slike soner nyttig. På denne måten kan en til en viss grad få avklart hvor en skal øke innsatsen etterpå. Likevel er det klart at det må være svært begrenset hva en kan si om såpass store areal. En rekke av de egenskapene som ligger til grunn for klassifiseringen av sonene, varierer også betydelig innenfor hver enkelt sone. Riktignok er dette systemet blitt noe oppmyket, med mulighet for å dele opp i flere soner. Kriteriene for klassifiseringen virker diffuse, og bærer preg av at en ikke har prøvd systemet i praksis.

Metodene har også vært preget av stadig endringer og forsinkelser underveis. Det er kanskje naturlig på et såpass stort prosjekt, men jeg tror at en kunne spart mye forvirring om en hadde samlet mer av

tilgjengelig erfaring i metodeutviklingen. Mye tyder på at innen LENKA blir regulære forskningsoppgaver utført av forvaltningen.

Sentralt i LENKA står en sammenstilling av eksisterende materiale om ulike forhold i kystsonen. Til tross for dette har en ikke klart å utvikle et registersystem på data som ville bidra til at denne informasjonsmengden kunne nyttes effektivt også etter at prosjektet er ferdig.

LENKA reiser også en del sentrale spørsmål knyttet til forskningsformidling. I LENKA har en sett flere eksempler på at de som har ansvaret for metodeutvikling ikke kjenner til sentrale arbeid som allerede er utført på dette feltet i de siste år. Mye tyder også på at en har flere eksempler på en noe ukontrollert utdeling av utredningsoppdrag til ulike institusjoner innen og utenfor prosjektet. En kunne unngått denne situasjonen ved at en innledningsvis i LENKA hadde arrangert vidtfavnende fagmøter, der en diskuterte de problemstillinger en stod overfor.

LENKA viser på mange måter at samspillet mellom forskning og forvaltning her til lands ikke er så lett. Vi skal kanskje være glad for at dette ser ut til å være vanlig også i andre land.

Egnethet

I all diskusjon om egnethet står valget av geografisk nivå sentralt. Det er på mange måter naturlig at de store trekkene vurderes før en legger betydelig innsats i detaljundersøkelser. Slik sett er det naturlig at f.eks. hensynet til villaks og fare

for smittespredning blir ivaretatt på et oversiktsnivå.

Likevel er det klart at en rekke av de uheldige lokaliseringene av oppdrettsanlegg, både med hensyn til dårlig vannutskifting og hensynet til andre brukerinteresser, først kan løses på et klart mer detaljert nivå enn det LENKA arbeider på. Det hadde derfor vært naturlig at LENKA hadde stimulert en fortsatt utvikling på dette feltet. Her er jeg redd for at mange vil bli skuffet når en ser hvor lite LENKA faktisk bidrar med.

Kommunal planlegging

Plan- og bygningsloven ga fra 1986 kommunene en mulighet til selv å planlegge bruken av sjøområdene. Dette er innført i tråd med økt satsing på lokalt selvstyre og at mulige konflikter kan løses der de oppstår. Dette burde ha bidratt til at både Fiskeri- og Miljøverndepartementet ga økt støtte til forsknings- og utredningsarbeid som er tilpasset det kommunale nivået. Virkeligheten er faktisk omvendt. LENKA legger beslag på midler som ellers bl.a. kunne gått til ressurskartlegging og tilrettelegging for akvakultur på et kommunalt nivå (såkalte 550 midler), og mye tyder også på at forskningsrådene har satt bremsene på. En konsekvens av LENKA så langt er en nedgang i utredningsarbeid tilpasset kommunenes forvaltning av sjøområdene.

Det har i flere år pågått et forskningsarbeid som er rettet mot hvordan kommunene kan styre bruken av ressursene i kystsonen. Dette har

vært finansiert av NORAS (tidligere et råd under NAVF), men Miljøverndepartementet har til tross for en rekke henvendelser ikke støttet arbeidet økonomisk. Jeg tror at det fortsatt er et nokså stort behov for utvikling av veiledningsmaterieill tilpasset kommunene, både knyttet til ressursevaluering og planlegging av sjøområder.

Et av de konkrete målene med LENKA er at det «skal utvikles en faglig veiledning som kan nyttes for planlegging og lokalisering av akvakulturaktiviteter.» Etter det jeg forstår er det ennå ikke startet opp arbeid her.

Begrepet «samordning» står sentralt i LENKA. Det er nokså klart at det er lite samsvar mellom det nivået LENKA arbeider på, og det nivået som seinere skal kunne ha brorparten av arbeidet med lokalisering av akvakultur. En kan ikke unngå å få en følelse av at det, ikke minst på departementshold, er et betydelig behov for samordning av mål og middel.

«Kapasitet»

I LENKA er det satt som et mål at en skal forsøke å tallfeste kapasiteten for akvakultur i sonene. Dette reiser en rekke spørsmål.

Først må en undres på om det virkelig er ønskelig med en slik tallfesting? Kan ikke dette systemet føre til et arealpress og et rush med søknader fordi en har langt igjen til «taket»?

Dernest må en også undres hva som ligger i begrepet «kapasitet». Det interessante her er at mens

noen oppfatter dette som resipientkapasitet, tror andre at det er knyttet til en slags arealkapasitet i forhold til andre brukere. Poenget mitt er at det tydeligvis er uklarerhet om sentrale begrep i metodeutviklingen.

Innen LENKA har en hatt som et utgangspunkt at det ikke skal utføres nye registreringer av vannkvalitet. Dette er trolig en fornuftig holdning for den første avklaring mellom de ulike sonene, men for nærmere vurderinger kan jeg ikke skjønne at det finnes tilstrekkelig data fra før. Selv om en kan ha en fare for at registreringsarbeidet blir omfattende eller av lav verdi, burde det ha vært et mål for LENKA å bidra til utvikling av enkle metoder for kartlegging av naturgitt egnethet.

Et av formålene med LENKA er å kunne redusere den omfattende enkeltsaksbehandlingen en har hatt av akvakultursaker. Dette er selvsagt et positivt mål. Jeg tror likevel at det kan være direkte uheldig om resultatene fra LENKA i sin nåværende form skal erstatte bl.a. saksbehandlingen i miljøforvaltningen. Dersom en etter Stortingsvalget i -89 får opphevet konsesjonsreguleringen av matfiskanlegg for laks og ørret, kan de negative konsekvensene av en tallfestet kapasitet pr. sone bli nokså store.

Hva kunne LENKA gjort?

Det er som kjent lett å kritisere noe andre gjør, men ikke like lett å peke på alternativ.

Først og fremst tror jeg at en breiere utredning og samordning av de faglige ressursene i innledningen av et slikt prosjekt, ville kunnet stake ut en sikrere kurs og en bedre metodeutvikling.

Videre hadde det vært behov for å avklare hvilket administrativt og geografisk nivå de ulike problemstillingene knyttet til ressurskartleggingen best kan løses på. Her tror jeg det er nokså klart at noe hører hjemme på et overordnet nivå, mens andre deler må en vurdere på kommunenivået. Slik sett er det fornuftig at LENKA bl.a. tar seg av overordnede interesser knyttet til oppdrettsfrie soner for å beskytte villfisk (selv om dette strengt tatt også kunne blitt løst av ansvarlig sektoretat). Andre ting kunne være temperaturkartlegging fra satellitt, utarbeide planer for evt. krisesituasjoner, støtte til metodeutvikling og forsøk tilpasset kommunalt nivå, utvikling av modeller for sammenheng mellom topografi, sedimentologi og vannutskifting, osv.

LENKA ser dessverre ut til å ha ført til en redusert offentlig innsats på viktige områder for tilrettelegging for akvakultur, og en dårlig overføring av erfaring og kunnskap. Etter mitt skjønn er det et klart behov for en sterkere offentlig satsing på en fornuftig disposisjon av ressursene i kystsonen. Mitt håp er at denne artikkelen kan bidra til en diskusjon om LENKA. Kanskje får prosjektet en oppfølger. Det er trolig nødvendig, og vi får bare håpe at det da tenkes høyt før beslutningene fattes.

Etterord

Etter at artikkelen er gjennomlest av andre, er jeg blitt informert om at LENKA arbeider med flere av de ideene som er foreslått til slutt i artikkelen. Det er derfor et positivt trekk ved LENKA at en fanger opp

nye ideer underveis i prosjektarbeidet. Det som da gjenstår som et åpent spørsmål, er hvorfor LENKA-ledelsen stilte seg så avvisende til de samme ideene ved oppstartingen av prosjektet?